

Poruchy sexuální preference

Tyto stavy jsou charakterizovány přítomností setrvalé dispozice, nebo kompulzivního **puzení k neobvyklým** (deviantním) **a sociálně neakceptovaným sexuálním objektům**. Tato tendence může být přítomna ve fantaziích, snech a souvisí se sexuálním vzrušením a erotickým zaměřením subjektu.

Pedofilie

- MKN-10: **Pedofilie** F65.4 (<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F65.4>)

Pedofilie je **sexuální orientací na předpubertální, tedy dětské objekty bez vyjádřených sekundárních pohlavních znaků**. Pedofilní zaměření může mít povahu heterosexuální, homosexuální, nebo bisexuální. V uvedeném pořadí lze také předpokládat četnost jednotlivých forem této deviace.

Etiologie

Neznáme žádnou obecně přijatou etiologickou koncepci pedofilie. **Predispozicí** pro ni by mělo být chybění těch instinktivních mechanismů, které tlumí sexuální tendence ve vztahu k dětským objektům. Takové mechanismy ve vztahu k *mláděcím rysům* objektu jsou experimentálně dobře známy u subhumánních živočichů. Nelze však vyloučit, že erotický zájem o děti je inhibován naučenými procesy. Naučené inhibice mohou být oslabeny především sociálně defektními vlivy a výchovou či citovou deprivací v dětství. Důležité je, že jen malá část pedofilních jedinců dává jednoznačně přednost dětským objektům před dospělými. Většina pedofilů je schopna také erotické reakce na objekty zralé. Jejich orientace není tedy v tomto směru tak vyhraněná, jak to lze vidět u lidí homosexuálních.

Prognóza

Pedofilie, podobně jako poruchy sexuální identifikace, má povahu **celoživotního zaměření**, setrvalé vlastnosti. Jen projevy se s věkem mění. Se svými pedofilními tendencemi se subjekt vyrovnává různě. Mohou být zcela popřeny a potlačeny. V takových případech někdy dochází k **sublimaci pedofilních tendencí**. Třeba i do špičkových děl uměleckých, nebo do vynikajících výkonů v oblasti práce s dětmi a pedagogiky.

Jinde se pedofilnímu jedinci nepodaří potlačit deviantní tendenci a pokusí se je realizovat. Někteří projevují silný zájem o pedofilní objekty již v adolescenci. Jiní tak činí až v pozdějším věku, někdy až ve stáří. Jakoby s poklesem sexuální aktivity bylo pro ně stále obtížnější realizovat se s dospělým objektem.

Pokud není přístup pedofila k objektu agresivní, zůstává případný sexuální kontakt s dítětem někdy velmi dlouho utajen. Pedofilové se dovedně vtírají do světa dítěte. Využívají při tom své **schopnosti vcítit se do psychiky dětí**. Intimní kontakty mohou mít podobu hry nebo instruktáže, jakési *sexuální výchovy*. K svému ukojení dospěje pedofil nejčastěji masturbací. Někdy exponuje genitál před dětmi. Genitální spojení je u pedofilních kontaktů poměrně vzácné. S předpubertálním dítětem je ovšem anální i vaginální koitus vždy traumatizující a nebezpečný. Výskyt drobných zranění na genitálu a análním otvoru, stejně jako výskyt kondylomat v anogenitální krajině patří k příznakům, které by měly vzbudit podezření na pohlavní zneužívání.

Léčba

Je pravděpodobné, že většina pedofilních mužů nikdy nevyhledá lékaře ani sexuálního poradce. Jejich zaměření jim nemusí v celém životě činit větší potíže. Kompenzace v manželském svazku bývají většinou dobře schopni. Případné sublimace pedofilních tendencí nejsou předmětem zájmu sexuologů, psychiatrů ani psychologů. V poradnách a v ambulancích se setkáváme většinou s těmi pedofilními muži, kteří selhali a spáchali nějaký pedofilní delikt. Není-li sexuální adaptace z nějakého důvodu možná (porucha osobnosti, mentální retardace) a hrozí další pedofilní delikty, pak je třeba uvažovat o krátkodobém nebo i dlouhodobém tlumení sexuální aktivity příslušnou terapií.

Míra nebezpečnosti je vyšší tam, kde pedofilie se kombinuje s prvky sexuálně agresivními, nebo dokonce sadistickými. Takových případů však naštěstí není mnoho.

Blízko k pedofilii má **efebofilie** (homosexuální) či **hebefilie** (heterosexuální), což je specifická erotická orientace na mladé pubescentní objekty. Zejména homosexuální muži trpí někdy touto parafrálií a vyhledávají k intimnímu sexu chlapce ve věku 12–14 roků. Taková preference má stejné konotace jako pravá pedofilie, vyžaduje důsledná terapeutická opatření. Naproti tomu podobná „specializace“ u heterosexuálních mužů na dívky v pubertě nebývá tak patologicky vyhraněná. Jen vzácně vyžaduje specifickou léčbu.

Fetišismus

- MKN-10: **Fetišismus** F65 (<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F65>)

Podle MKN-10 je fetišem **„neživý předmět“**, který je důležitým **zdrojem sexuální stimulace**, nebo je nezbytný pro dosažení uspokojivé sexuální odpovědi.

Při této sexuální deviaci je erotický zájem subjektu zaměřen pouze na určitý **symbol sexuálního partnera**. Na určitou část těla a její specifickou kvalitu, na součást oděvu (prádlo, boty). Jindy je fetiš zcela bez vztahu k případnému erotickému objektu (kožešiny, guma atd.). Mezi fetišistické fixace je třeba zařadit také ty případy pohlavních styků se **zvířaty**, kdy mají zvířata pro devianta specifickou erotickou hodnotu. Vzácně se pozoruje fetišistická fixace na věci nevábné. Kupříkladu na stolici, moč, páchnoucí odpadky (**exkrementofilie**, **urofilie**, **mysofilie**). K raritním případům patří fetišistická fixace na oheň (**pyrofilie**) a na mrtvá těla (**nekrofilie**).

Také základem mnoha **sexuálních závislostí** je fetišistická fixace. Na příklad na prostituční sex, na pornografické časopisy, videoprogramy, erotické telefonování a podobně.

Zdá se, že jen zcela nepatrný počet fetišistů má se svou deviací problémy. Většinou má tato deviace povahu jakési **neškodné** libůstky a zvláštnosti. U mladých mužů je někdy zájem o fetiš velmi naléhavý. Mohou se pak dopustit krádeží prádla a jiných předmětů. Také ostatní fetišistické fixace mohou vést ke **konfliktu se zákonem**. Například když koprofil vyzývá náhodně kontaktované dívky, aby mu poskytl vzorek stolice. Nebo když pyrofil místo neškodného pálení svíčky, petrolejky nebo "čarodějnic" přistoupí k sériovému zakládání požárů stohů a budov. Podobně i zoofilní praktiky nemusí být pro napadené zvíře bez následků.

Prvky fetišismu nesou rovněž různé „sexuální závislosti“. V praxi se setkáváme zejména s muži, závislými na různých erotických audio či audiovizuálních programech. Takoví jedinci kompulzivně konzumují erotické telefonní linky, pornografii knižní, časopiseckou i internetovou. Známe i muže, závislé na prostitučním sexu. Někdy je taková závislost pudí utrácet značné sumy za takové „koníčky“ a dokáží si tím komplikovat život.

Transvestitismus má svou fetišistickou podobu. Hovoříme pak o **fetišistickém transvestitismu** (MKN-10: F65.1). Tito muži se ve značném erotickém vzrušení oblékají do ženského prádla a šatů. Ukájejí se při tom různými autoerotickými praktikami. Tato deviace jen nepřímou souvisí s transsexualitou. Typický fetišistický transvestita má většinou heterosexuální orientaci a nepomýšlí na změnu svého pohlaví.

Fetišismus má silnou **kompulzivní** složku. Protože nebývá vždy dobře kontrolován racionálními mechanismy, v případech vysoce naléhavých fetišistických činů (sexuální závislosti, krádeže prádla a jiných fetišů, koprofilie, transvestitismus) je někdy třeba sáhnout k účinnému útlumu sexuální aktivity medikamenty. Důraz je ovšem kladen na psychoterapii s cílem naučit pacienta náhradním sexuálními praktikám.

Exhibicionismus

- MKN-10: **Exhibicionismu F65.2** (<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F65.2>)

Při této sexuální deviaci se subjekt vzrušuje a ukájí tím, že **před apetrovaným objektem obnažuje svůj genitál**. Protože exhibicionista je mužského pohlaví, bývá tím exponovaným genitálem zpravidla pohlavní úd. Je to pochopitelné, protože již u zvířat má penis značný signalizační význam. V typických případech exhibicionista obtěžuje svou nahotou dospělé ženy a nesnaží se při svém počínání o sblížení s objektem.

Exhibicionismus je **jedna z nejrozšířenějších sexuálních deviací**. Alespoň někdy v životě se s expozérem genitálu setkává většina žen. Tato zkušenost je nejčastější ve věku do 25 roků ženy. Je tedy zřejmé, že expozéři si své "oběti" vybírají mimo jiné i podle věku.

Podobně jako u fetišismu soudíme u exhibicionismu, že vzniká nějakou formou učení na disponovaném terénu. Motivace exhibicionistů nepochybně souvisí s nedostatkem v pohlavním životě obecně. Tito muži jsou často svobodní a pokud mají partnerský vztah, pak frekvence pohlavních styků bývá nižší než jejich potřeba. Jakoby jejich sexualita byla málo spontánní. Manželky exhibicionistů si často stěžují na nižší zájem svých mužů o partnerský sex.

Typický exhibicionista **nemá** tendence agresivní a neatakuje dětské objekty. Zcela nesexuální je motivace expozice genitálu u některých psychotiků, dementních jedinců a podobně. U mentálně defektních jedinců se někdy vyskytují atypické expozice genitálu jako projev sexuální neobrattnosti v přístupu k objektu.

Exhibicionisté jsou vděčným objektem psychoterapie, někdy i skupinové. Nutkavost jejich deviantního puzení z nich činí nejvíce repetitivní sexuální deviaci. Proto u těch aktivních a opakovaně selhávajících je zcela na místě léčba medikamenty k útlumu sexuální aktivity.

Voyerismus

- MKN-10: **„Voajérství“ (skoptofilie) F65.3**

Je to sexuální deviace, při které se deviant vzrušuje a ukájí tím, že **potají sleduje apetrovaný objekt** při intimních aktivitách erotických (mazlení, koitus, onanování) i neerotických (převlékání, koupání, močení či defekace), nemá přitom v úmyslu svoji přítomnost odhalit a objekty, za kterými slídí, kontaktovat. Slidičství (podobně jako exhibicionismus) patří především do mužského sexuálního repertoáru. Slidičství patří k sexuálně deviantním projevům, které se mohou vyskytnout i v průběhu zcela konvenční sexuální socializace. Spolu s exhibicionismem a patologickou sexuální agresivitou patří slidičství do rodiny "**poruch párování**". Je totiž zaměřeno na anonymní objekt, se kterým deviant nemá žádnou tendenci komunikovat a navazovat vztah. Od běžného erotického slídění se deviace liší především svou motivační naléhavostí a rozsahem projevů. Typický slidič je nucen svým deviantním tendencím vyhovět pravidelně. Možných potíží s okolím je zde minimálně. Čas od času bývá takový muž polapen například někde kolem ubytoven, kolejí a podobných zařízení. Zdá se, že slíděním se zabývají především mladí muži, protože těchto deviantů vídáme jen málo ve věku nad 35 roků.

Patologická sexuální agresivita

- MNK-10: tato parafilie nemá samostatný znak, tedy patří mezi „**Jiné poruchy sexuální preference**“ **F65.8**

Někteří repetitivní a **nebezpeční sexuální agresori** nemají žádnou zřejmou sadistickou deviantní vlohu. Tito mladí pachatelé atakují neznámé jim ženy. Jejich útok je prudký, nepředchází mu žádný pokus o verbální komunikaci. Napadená žena je osahávána, někdy povalena nebo znásilněna. Útočník se brání jakékoliv kooperaci oběti. Behaviorální stereotypy těchto mužů připomínají chování lovecké. Často jsou tito muži psychopatickými osobnostmi s lehkým mentálním defektem. Výrazně defektní bývá jejich sociální adaptace. Pokud vůbec mají nějaký partnerský vztah, bývá špatně funkční a konfliktní.

Je třeba odlišovat tyto nebezpečné sexuální agresory od nezralých, zcela **sexuálně nezkušených** mladíků. Rozlišení není však vždy snadné. Zejména u mladých mužů bez sexuálních partnerských zkušeností by bylo chybou považovat je za neschopné konvenční sexuální adaptace jen proto, že spáchali několik sexuálně agresivních deliktů.

Tušěři a frotéři tvoří relativně samostatnou podskupinu patologických sexuálních agresorů. Jejich sexuální vzrušení a ukojení se potencuje, když se tisknou na ženy v situacích zcela neosobních, případně ženy v takových situacích osahávají. Ukájejí se třením o oběť (frotéři), nebo osaháváním objektů (tušěři) a dotykový kontakt je tím o co maximálně usilují. Většinou nemají tendenci s objektem komunikovat a často se jakékoliv komunikaci aktivně vyhýbají. Anonymitou objektu a odmítáním komunikace se tušěři a frotéři zařazují do velké rodiny deviací s poruchami párovacích mechanismů.

Nejoblíbenějším realizačním polem frotérů a tušérů jsou tlačnice v hromadných dopravních prostředcích, ve frontách na cokoli, ale též koncerty rockových kapel a podobné situace.

Sadismus

- MKN-10: **Sadomasochismus F65.5** (<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F65.5>)

Předmětem erotického zájmu sadistů je **agrese a hostilita k sexuálnímu objektu**. Také vše, co s agresivitou souvisí. Sexuální násilí má pestrou fenomenologii. Podle toho také vypadají projevy sadismu a sadisté. Jde o celou škálu sexuálně deviantních tendencí a aktivit. Od fetišistických sadistických partnerských projevů až po útočný sadismus a sadistickou vraždu. Samo označení "sadista" tedy ještě nikoho neklasifikuje jako nebezpečného jedince. Toto označení je vždy třeba dále specifikovat.

Z důvodů praktických a popisných doporučujeme rozlišovat sadismus: fetišistický, pseudopedagogický a agresivní. Tato deviace ve všech svých projevech může být heterosexuální, homosexuální i bisexuální. Existuje sadismus pedofilní, ale též gerontofilní. Opakovaně jsme pozorovali sadisty, kteří své sexuálně agresivní tendence ukájeli na zvířatech. Můžeme tedy hovořit též o sadismu zoofilním.

Fetišistický sadismus

Tato sexuální deviace má povahu **intimní erotické záliby**. Oběť zpravidla **vážněji neohrožuje**. Někdy je objekt jako celek v pozadí a erotická fascinace se týká jen rekvizit, které nějak souvisejí s násilím. Deviace může mít povahu fantazijní (**ideatorní sadismus**). Pak jeho projevem jsou svérázné literární nebo výtvarné produkce. Někdy jde o samoúčelná pseudoumělecká díla, jindy má takové dílo jisté umělecké ambice. Klasikem fetišistického sadismu, po němž celá deviace nese název, byl **markýz A. de Sade** (1740–1814)^[1]. Kromě literárních výtvorů pochybné umělecké hodnoty („Justina“, „Filosofie v budoáru“ aj.) se tento muž dopustil opakovaně sexuálních agresivních deliktů. Proto evidentně nebyl pouhým ideatorním parafilikem.

Fetišistický sadista může své deviantní zájmy realizovat se **svolným sexuálním partnerem**. Často využívá služeb specializovaných prostitutek a prostitutů. V některých zemích se fetišističtí sadisté sdružují do deviantních erotických klubů. Zde je možné za úplatu získat jak sadistické rekvizity, tak svolného partnera či partnerku. Protože sadismus se v tomto provedení dokonale doplňuje se svým inverzním obrazem, masochismem, bývá někdy pojednáván jako **"sadomasochismus"** ("SM kluby"). Skutečných sadomasochistů je však v populaci jen velmi málo. Jedince většinou dovedeme podle jeho erotických preferencí zařadit buď jako sadistu, nebo jako masochistu.

Fetišističtí sadisté zpravidla nepáchají žádné trestné činy. Bývají proto **objeveni jen náhodou**. Některí mladí fetišističtí sadisté konzultují sexuologickou poradnu, protože jsou znepokojeni svými zvláštními erotickými představami. Partnerky těchto mužů někdy zveřejní jejich sexuálně deviantní záliby. Buď proto, že jsou těmito praktikami překvapeny a pohoršeny, nebo (častěji) proto, že došlo k partnerskému či manželskému konfliktu a je třeba protějšek co nejvíce zdiskreditovat v očích okolí.

Pseudopedagogický sadismus

Zejména ti sadisté, kteří jsou zaměřeni na děti nebo na dospívající, mají k tomuto druhu sadismu blízko. Hlavními znaky pseudopedagogického sadismu je **důraz na poslušnost a disciplínu**. Dominance nad objektem je symbolizována "drezúrou" a svéráznou "výchovou" k absolutní podřízenosti. Násilí, které k tomu tito delikventi používají může být jen mírné a symbolické. Právě trýznění objektu, ať psychické nebo tělesné, není zde však žádnou výjimkou. Doménou pseudopedagogického sadismu jsou **partnerské vztahy a výchova dětí** (ať již v rodině nebo v institucích).

Vyskytne-li se takto zaměřený sexuální deviant v postavení, kde má nějakou moc nad jinými lidmi, může se stát zdrojem značného utrpení svých svěřenců. Tato pseudopedagogická forma sadismu se podobně jako sadismus fetišistický může někdy vyskytovat též u žen.

Agresivní (útočný) sadismus

Agresivní sadista **brutálně napadá objekt aby si jej podrobil**. Nežádá souhlas ani poslušnost, ani o ně mnoho neusiluje. Někdy se zdá, že potřebuje především negativní reakce objektu, jeho strach, hrůzu a odpor. Objekt bývá znehybňován fyzickým násilím, nebo těžkými hrozbami. Způsob napadení objektu bývá až rituálně **stereotypní**. Dojde k bití, útoku kamenem či klackem do hlavy, rdoušení, škrcení, svazování, omámení. Jindy je objekt napadán střelnou zbraní, doslova "uloven" ze zálohy.

Typické pro agresivního sadistu je brutální a **samoučelné trýznění** podmaněného objektu. Tito devianti dávají svým chováním jednoznačně najevo, že pravým cílem útoku není získat si pohlavní styk. K brutálnímu fyzickému násilí přistupuje komandování a šikanování. Oběť může být mučena různými způsoby a někdy až usmrcena. Od patologického sexuálního agresora se útočný sadista liší především tím, že objekt samoučelně trýzní a ponižuje. **Rekvizity** potřebné k napadení a týrání objektu nosí útočný sadista někdy u sebe. Jsou to nože, pistole, pouta, provazy, řetězy a podobně. V kontaktu s obětí někdy takový útočný sadista nedospěje ani k pocitovému vyvrcholení. Jindy se během dlouhého rituálu ukojí opakovaně a různými způsoby. Často úmyslně oddaluje orgasmus a dává tak najevo, že mu jde především o vzrušení z trýznění oběti.

K agresivním sadistům patří **většina sériových sexuálních vrahů**. Jejich delikty bývají často provedeny stereotypním rukopisem, stejnou technikou. Málokterý útočný sadista však zahazuje svou delikventní kariéru sexuální vraždou. Většinou se nebezpečnost jejich deliktů stupňuje. Typická progresse jde přes atypické expozice genitálu a méně závažné agresivní činy.

Útočný sadista bývá zřídka dobrovolným klientem sexuologa. Práce s nimi je otázkou medicínských opatření u sexuálních delikventů.

Žiletkáři

Jsou méně nebezpečnou podskupinou útočných sadistů. Tito muži ze sexuální motivace, typicky nutkavé, **poškozují svrchní oděv žen**. Využívají podobných situací jako frotéři a tušěři. Tedy tlačenic. Klasickým jejich nástrojem je břitva nebo žiletka, kterými lze svršky žen nenápadně a účinně poškodit. Opakovaně byli popsáni též jedinci, kteří ke stejnému účelu používali kyselinu, rozstříkovanou ze zvlášť připravené nádoby nebo injekční stříkačky.

Žiletkář se ukájí buď na místě činu třením o objekt či onanováním, nebo častěji masturbací někde v ústraní. Tito sexuální devianti mívají většinou výrazně sadistické erotické fantazie.

Diagnostikovat sadismus při vyšetření není snadné tam, kde vyšetřovaný nespolupracuje, nebo jeho spolupráce při vyšetření je jen formální. Sexuálně agresivní témata patří k nejvíce tabuizovaným a potlačovaným. Jsou okolí ještě méně svěřovány než tendence pedofilní nebo homosexuální. Sexuální agresivita vůbec nemusí korelovat s obecnou agresivitou osobnosti vyšetřovaného.

Masochismus

- MKN-10: **Sadomasochismus F65.5 (<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F65.5>)**

Masochista je eroticky **fascinován agresivitou, směřovanou proti jeho osobě**. Sexuálně se vzruší, je-li plísněn, tupen, ponižován, šikanován, bit nebo dokonce trýzněn.

Jde o inverzní sexuální preferenci ve vztahu k sadismu. Protože rekvizity fetišistického sadismu a masochismu jsou vlastně identické a oblast sexuálních zájmů podobná, bývají obě deviace popisovány někdy jako **sadomasochismus**. U pseudopedagogických a zejména u útočných sadistů bývají masochistické prvky přítomny jen vzácně.

Masochisté přemlouvají nebo uplácí své sexuální objekty, aby je trýznily, ponižovaly a komandovaly. Deviace může mít heterosexuální a homosexuální formu. Objektem mohou být osoby dospělé a dospívající. Jen výjimečně jsou objektem masochisty děti. Někteří masochisté preferují vyslovené geronty. Mnohý masochista nehledá partnera. Buď proto, že nechce své intimní záliby s někým sdílet, nebo proto, že je autoeroticky orientován. Takoví masochisté si někdy způsobují i vážná zranění pomocí různých mučících přístrojů vlastní konstrukce. Například muž, který opakovaně masturboval napodobeninou pohlavního údu, kterou si zaváděl do konečníku. "Nástroj" potíral pepřem a pálivou paprikou, aby si způsobil žádoucí bolesti konečníku.

K masochismu lze přiřadit i fenomén **erotické asfyxiefilie**. Tito jedinci si vyvolávají sexuální vzrušení tím, že se škrtí rukama nebo škrtidlem. Ve složitějších případech sestavují různé oprátky (**repetitivní erotické věšení**). Použitá stimulační technika je tak nebezpečná, že se někdy stane, že pacient autoerotickou manipulací zaplatí životem. Policie tak každoročně nachází několik mužů, usmrcených autoerotickými manipulacemi. Zajímavé je, že v naprosté většině případů nemá bezprostřední okolí takového člověka nejmenší tušení o jeho deviantních sklonech.

Klasikem fetišistického masochismu byl rakouský hrabě a spisovatel historických a erotických románů **L. von Sacher-Masoch** (1836 - 1895). Jeho erotické romány jsou zasvěceny popisům dominantních žen, oblékaných do kůže a kožešin. Protipólem dominantních žen jsou submisivní a zotročení muži, kteří svým paním slouží a vzrušuje je jejich despotismus.

Externí odkazy

- Masochismus (česká wikipedie)
- Sadomasochism (anglická wikipedie)

Kombinované sexuální deviace

- MKN-10: ***Mnohočetné poruchy sexuální preference F65.6*** (<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F65.6>)

Tyto deviace jsou podrobněji zmíněny při popisech jednotlivých sexuálních deviací. Nejčastěji jsou **kombinace dvou deviantních zájmů**. Například homosexuální pedofilie, homosexuální sadismus, sadomasochismus, pedofilní sadismus a podobně.

Vzácnější jsou případy se třemi a více deviantními rysy u jediného pacienta. Například pedofilní a homosexuální sadismus, sadismus spojený se zoofilí a gerontofilí a podobně.

Odkazy

Reference

Autor: **doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.** (*přednosta Sexuologického ústavu 1. LF a VFN* (<http://sex.lf1.cuni.cz/>))

Související články

- Homosexualita
- Sexuální delikvence

1. <Wikipedie. Markýz de Sade [online]. [cit. 2023-07-16]. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Mark%C3%BDz_de_Sade>